

EVROPSKÁ
KOMISE

VYSOKÝ PŘEDSTAVITEL
UNIE PRO ZAHRANIČNÍ
VĚCI A BEZPEČNOSTNÍ
POLITIKU

V Bruselu dne 16.7.2026
JOIN(2026) 16 final

SPOLEČNÁ ZPRÁVA EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ

o všeobecném systému preferencí za období 2023–2025

{SWD(2026) 184 final} - {SWD(2026) 185 final} - {SWD(2026) 186 final} -
{SWD(2026) 187 final} - {SWD(2026) 188 final} - {SWD(2026) 189 final} -
{SWD(2026) 190 final} - {SWD(2026) 191 final} - {SWD(2026) 192 final}

1. ÚVOD A HLAVNÍ BODY

Všeobecný systém preferencí (systém GSP) je klíčovým nástrojem, jehož prostřednictvím Evropská unie (EU) podporuje země s nízkými a nižšími středními příjmy v jejich úsilí o snižování chudoby, hospodářský růst a udržitelný rozvoj. EU těmto zemím jednostranně poskytuje preferenční přístup na trh EU prostřednictvím zrušení nebo snížení dovozních cel; nejméně rozvinuté země mají bezcelní a bezkvótový přístup. V zájmu podpory udržitelnosti jsou zvýhodněné země v rámci systému GSP povinny plnit své závazky vyplývající z konkrétních mezinárodních úmluv a dohod týkajících se lidských práv, pracovních práv, životního prostředí a klimatu a řádné správy věcí veřejných v oblasti kontroly drog a boje proti korupci.

Součástí provádění systému GSP je pravidelné sledování a podávání zpráv, jak je stanoveno v nařízení o systému GSP¹. Stejně jako předchozí vydání² je i tato pátá zpráva³ pro Evropský parlament a Radu o provádění systému GSP přijata společně Evropskou komisí (dále jen „Komise“) a vysokou představitelkou, a to s ohledem na význam systému GSP i z hlediska širší zahraniční politiky a vnější činnosti EU. Jedná se o poslední zprávu vypracovanou podle současného nařízení o systému GSP. Bude představovat počátek přechodu na nové nařízení o systému GSP, které od 1. ledna 2027 přinese zejména přísnější požadavky na udržitelnost a transparentnost.

Tato zpráva zahrnuje provádění a dopad systému GSP v období 2023 až 2025 („sledované období“) ve všech třech jeho režimech: 1) standardní systém GSP pro země s nízkými a nižšími středními příjmy⁴; 2) zvláštní pobídkový režim pro udržitelný rozvoj a řádnou správu věcí veřejných (GSP+), který je k dispozici těm zemím, jež jsou zvýhodněné v rámci standardního systému GSP a přijmou další závazky v oblasti udržitelnosti⁵; a 3) režim „Vše kromě zbraní“ (EBA), který se vztahuje na nejméně rozvinuté země. Letos uplyne 25 let od zavedení nástroje EU EBA.

V současné době využívá systém GSP EU 65 rozvojových zemí, z nichž 44 patří mezi nejméně rozvinuté země. To odpovídá více než 3 miliardám lidí po celém světě, z nichž více než 1 miliarda žije v nejméně rozvinutých zemích. V roce 2024 využily země zvýhodněné v rámci systému GSP preferenční cla, díky nimž ušetřily odhadem 5 miliard EUR, přičemž na země zvýhodněné v režimu EBA připadlo více než 3 miliardy EUR z této celkové částky.

Zeměmi, které tento systém využívají nejvíce, jsou Bangladéš (v roce 2024 v hodnotě 19 miliard EUR s využitím preferencí režimu EBA), Indie (dovoz do EU v hodnotě 11,7 miliardy EUR s využitím preferencí standardního systému GSP) a Pákistán (dovoz do EU v hodnotě 7,1 miliardy EUR s využitím preferencí režimu GSP+). Zdaleka nejvýznamnějším odvětvím je oděvní průmysl, který představuje 59 % celkového obchodu v rámci systému GSP.

Vedle obchodních a ekonomických přínosů zůstává systém GSP atraktivní a účinnou pobídkou k udržitelnému rozvoji ve zvýhodněných zemích ve vztahu k sociálním, environmentálním a klimatickým otázkám, a to na základě mezinárodně uznávaných norem a standardů. Monitorování a spolupráce EU v rámci systému GSP hraje klíčovou úlohu: zejména režim GSP+ usnadňuje strukturovanou spolupráci mezi orgány EU, vládami zvýhodněných zemí a občanskou společností. Podporuje prosazování mezinárodních závazků v oblasti lidských práv, pracovních práv, klimatu a životního prostředí a přispívá k posílení reforem zaměřených na boj proti korupci a právní stát. Systém i nadále zajišťuje rovnováhu mezi podporou potenciálu růstu obchodu ve zvýhodněných zemích a prosazováním společných hodnot a cílů v oblasti udržitelnosti. Podpora obchodu se zeměmi zvýhodněnými v rámci systému GSP

prostřednictvím úspor na clech zároveň posiluje hospodářství a podniky v EU, přičemž tento systém chrání hospodářské zájmy EU a konkurenceschopnost citlivých odvětví.

K této zprávě je připojeno devět pracovních dokumentů útvarů Komise (SWD) zaměřených na jednotlivé země, přičemž pro každou z aktuálních osmi zemí zvýhodněných v rámci režimu GSP+, tj. Bolívii, Kapverdy, Kyrgyzstán, Mongolsko, Pákistán, Filipíny, Šrí Lanku a Uzbekistán je vyhrazeno po jednom dokumentu a další dokument se týká zemí v rámci režimu EBA, které jsou zapojeny do posílené spolupráce (Bangladéš, Kambodža a Myanmar). Zpráva odráží spolupráci útvarů Komise a Evropské služby pro vnější činnost (ESVC) s orgány zemí zvýhodněných v rámci režimu GSP+, občanskou společností, sociálními partnery a podnikatelskými komunitami, a to mimo jiné prostřednictvím monitorovacích misí do zemí zvýhodněných v rámci režimu GSP+ a posílené spolupráce s některými klíčovými zeměmi zvýhodněnými v rámci režimu EBA. Zpráva rovněž vychází ze zjištění mezinárodních monitorovacích orgánů v oblastech, které se týkají podmínek systému GSP pro zvýhodněné země, a v příslušných případech je začleňuje.

2. LEGISLATIVNÍ VÝVOJ BĚHEM SLEDOVANÉHO OBDOBÍ

a) Vývoj v provádění

Komise ve sledovaném období přijala několik právních aktů týkajících se provádění nařízení o systému GSP:

- Odstupňování podle zemí ze systému GSP: Indonésie dosáhla podle klasifikace Světové banky po tři po sobě jdoucí roky statusu země s vyššími středními příjmy, a proto k 1. lednu 2027 opustí systém GSP⁶. V případě Keni nahradí dohoda o hospodářském partnerství mezi EU a Keňou, která platí od 1. července 2024, od 1. ledna 2027 systém GSP v plném rozsahu⁷.
- Přechod z režimu EBA na standardní systém GSP: Bhútánu byl dne 13. prosince 2023 na základě rozhodnutí OSN odebrán status nejméně rozvinuté země. Po tříletém přechodném období tak Bhútán přestane využívat preferencí režimu EBA a od 1. ledna 2028 přejde na standardní systém GSP.⁸ Stejně tak byl dne 13. prosince 2024 odebrán status nejméně rozvinuté země Svatému Tomáši a Princovu ostrovu a od 1. ledna 2029 přejde tato země na standardní systém GSP.⁹
- Prahové hodnoty zranitelnosti: V návaznosti na změny v seznamu zvýhodněných zemí byla přezkoumána příslušná prahová hodnota zranitelnosti pro režim GSP+¹⁰.
- Odstupňování produktů: Standardní celní preference systému GSP byly pozastaveny na roky 2023 až 2025¹¹¹² pro několik produktů dovážených z Indie, Indonésie a Keni po dosažení příslušných prahových hodnot pro dovoz a poté [i na rok 2026]¹³.
- Ochranná opatření: V roce 2024, po opětovném zahájení šetření, byla znovu zavedena všeobecná ochranná opatření týkající se vývozu rýže indica z Kambodže a Myanmaru¹⁴. V roce 2025 byla zavedena zvláštní zemědělská ochranná opatření týkající se dovozu ethanolu pocházejícího z Pákistánu¹⁵.

b) Systém GSP po roce 2026

Očekává se, že počet zemí zvýhodněných v rámci systému GSP se v budoucnu bude dále snižovat. Pokud jde o to, které země mají být v nadcházejících letech přeřazeny do jiné skupiny, Světová banka zařadila dvě země zvýhodněné v rámci režimu GSP+ mezi země s vyššími středními příjmy (Kapverdy v roce 2025 a Mongolsko v letech 2024 a 2025). Jestliže budou

splňovat tyto podmínky po tři po sobě jdoucí roky, nebudou již moci být zvýhodněny v rámci systému GSP. Kromě toho se v příštích letech předpokládá, že několika současným zemím zvýhodněným v rámci režimu EBA má být v nadcházejících letech odebrán status nejméně rozvinuté země. Tyto země (podrobnosti viz oddíl 4c) opustí režim EBA po tříletém přechodném období poté, co jim bude odebrán status nejméně rozvinuté země, a poté pravděpodobně přejdou na standardní systém GSP, pokud úspěšně nepožádají o výhodnější status režimu GSP+.

Dne 22. září 2021 předložila Komise legislativní návrh nového všeobecného systému preferencí EU na období 2024–2033¹⁶. Jelikož tento nový systém GSP EU nebyl v roce 2023 dosud přijat, prodloužili spolunormotvůrci dobu platnosti stávajícího nařízení o systému GSP do 31. prosince 2027¹⁷. Nové nařízení o systému GSP na období 2027–2036 bylo přijato dne 17. června 2026 a vstoupí v platnost dne 1. ledna 2027.¹⁸

Dohoda o novém nařízení představuje významný milník a zajišťuje, že EU bude i nadále podporovat rozvojové země v jejich úsilí o hospodářský růst a udržitelný rozvoj na základě spravedlivého a předvídatelného rámce. Nové nařízení zachovává velkorysý přístup EU k celním úlevám na dovoz z rozvojových zemí. Udrží hlavní směr předchozí právní úpravy, aby byla pro země zvýhodněné v rámci systému GSP a jejich vývozce, jakož i pro dovozce v EU zajištěna kontinuita a předvídatelnost.

Nové nařízení doplňuje seznam právních nástrojů souvisejících se systémem GSP, které musí země zvýhodněné v rámci systému GSP dodržovat (podmínky systému GSP viz oddíl 3c), o pět nových mezinárodních úmluv¹⁹ a zavádí Pařížskou klimatickou dohodu, která nahrazuje Kjótský protokol²⁰. Nové nařízení zavádí možnost odejmout režim v případě závažného a systematického porušování zásad v souvislosti s úmluvami v oblasti životního prostředí, klimatu a řádné správy věcí veřejných, jakož i v případě závažných a systematických nedostatků souvisejících s mezinárodním závazkem přijímat zpět vlastní státní příslušníky zvýhodněné země v souvislosti s nelegální migrací. Nový systém zlepší monitorování, transparentnost a zapojení občanské společnosti a zavede postup okamžitého odnětí preferencí v případě zvláště závažných porušení. Díky tomu budou mechanismy ochranných opatření účinnější při řešení případů, kdy by prudký nárůst dovozu ze zvýhodněné země mohl poškodit výrobce v EU.

Aby si stávající zvýhodněné země v rámci režimu GSP+ zachovaly svůj status podle nového nařízení o systému GSP, musí znovu podat žádost. Všichni žadatelé o režim GSP+ budou muset podle nových pravidel předložit akční plán pro účinné provádění tohoto režimu. Stávajícím zemím zvýhodněným v rámci režimu GSP+ bude poskytnuto dvouleté přechodné období do konce roku 2028 a Komise i Evropská služba pro vnější činnost jsou připraveny tyto zvýhodněné země podpořit, když budou o účast v režimu znovu žádat.

3. DOPAD SYSTÉMU GSP

a) Dopady na obchod v letech 2022–2024²¹

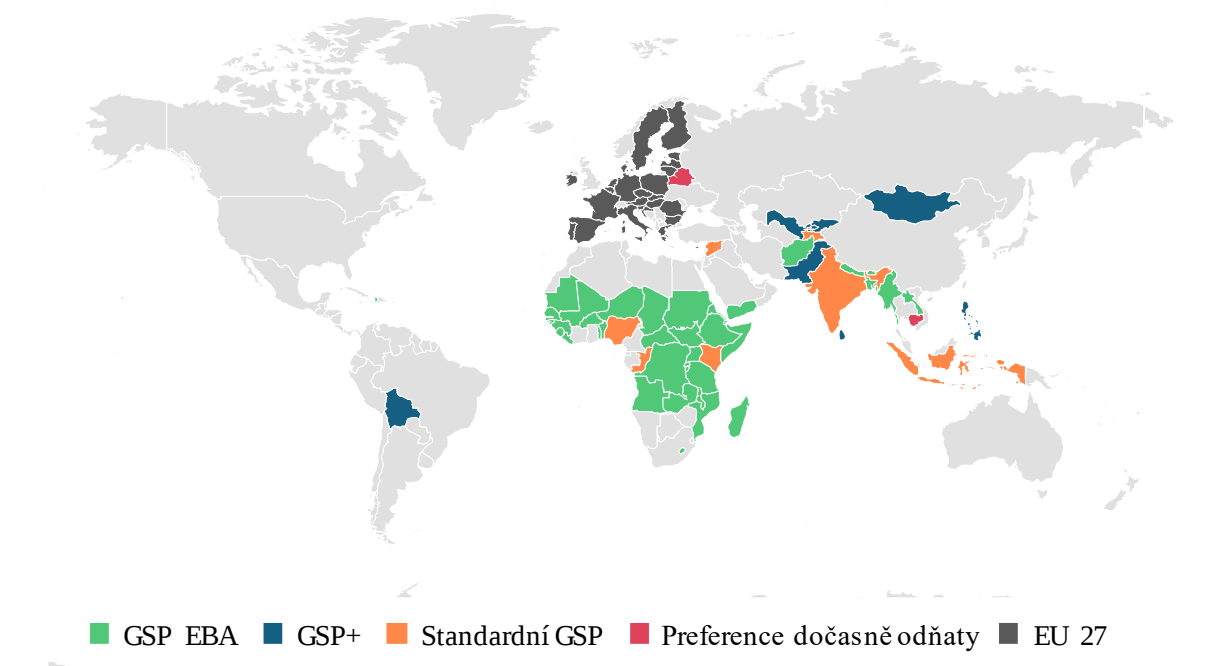
Systém GSP zahrnuje tři režimy, které zohledňují úroveň rozvoje a míru spolupráce jednotlivých zvýhodněných zemí:

- Standardní systém GSP se vztahuje na způsobilé země s nízkými a nižšími středními příjmy, které nemají s EU uzavřeny žádné jiné preferenční obchodní dohody. Umožňuje snížení cel

u 66 % celních položek při dovozu do EU, přičemž 26 % z těchto celních položek je osvobozeno od cla. Tento režim v současné době využívá jedenáct zemí²².

- GSP+ je zvláštní režim, který poskytuje zemím zvýhodněným v rámci standardního systému GSP bezcelní přístup u 66 % celních položek, a to za podmínky účinného provádění základních mezinárodních úmluv a dohod v oblasti lidských práv, práce, životního prostředí, klimatu a řádné správy věcí veřejných. Tento režim v současné době využívá osm zemí²³.
- Režim EBA je určen pro nejméně rozvinuté země a zajišťuje bezcelní přístup pro veškerý dovoz do EU s výjimkou zbraní a střeliva. EU nabízí tento režim bez časového omezení. Režim EBA využívá 46 zemí, z nichž dvěma (Bhútán a Svatý Tomáš a Princův ostrov) byl již status nejméně rozvinuté země odebrán, avšak podle nařízení o systému GSP mohou během přechodného období režim EBA nadále využívat.

Graf 1: Země zvýhodněné v rámci systému GSP

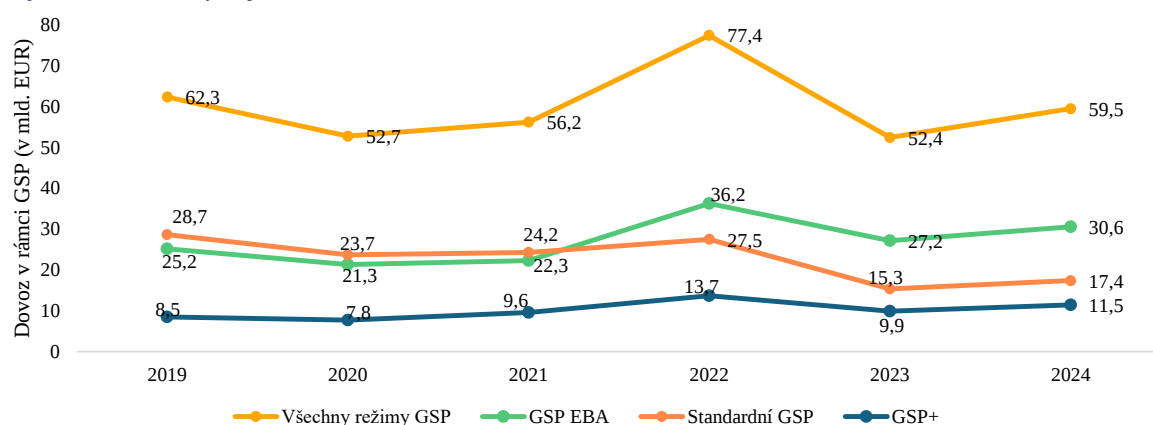

Pozn.: Šedé oblasti představují země, na které se systém GSP EU nevztahuje.

V roce 2024 dovezla EU s využitím preferencí systému GSP zboží v hodnotě téměř 60 miliard EUR, z čehož měly prospěch jak partnerské země, tak i dovozci a spotřebitelé v EU. Z tohoto objemu bylo něco přes 50 %, tj. zboží v hodnotě 30 miliard EUR, dovezeno v rámci režimu EBA, z toho 11,5 miliardy EUR ze zemí zvýhodněných v rámci režimu GSP+ a přibližně 17 miliard EUR ze zemí zvýhodněných v rámci standardního systému GSP.

Dovoz do EU podle režimů systému GSP

Graf 2. Vývoj dovozu do EU v rámci tří režimů GSP

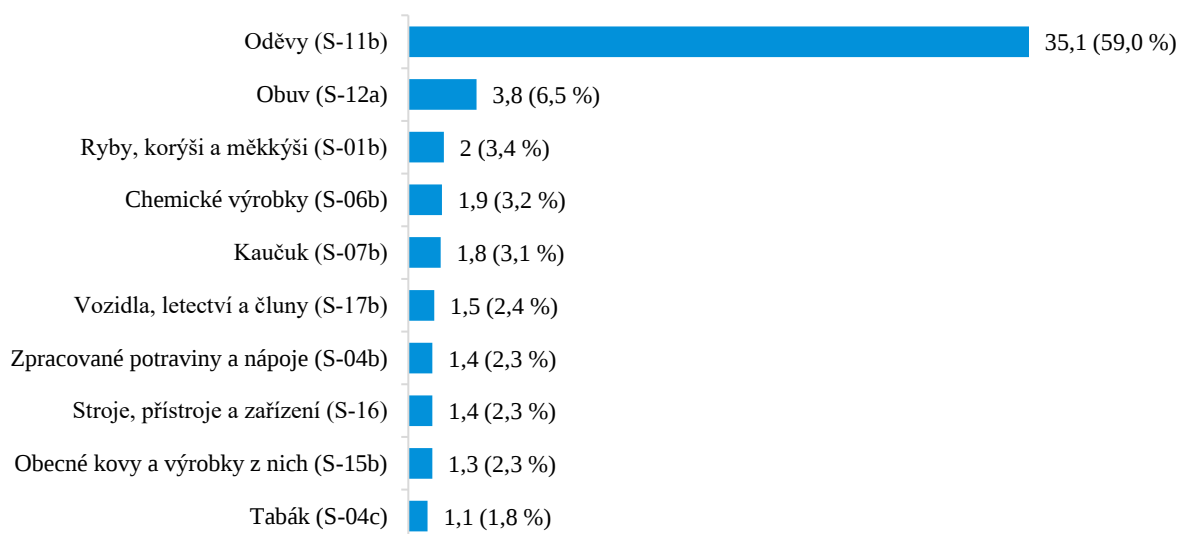

Dovoz v rámci systému GSP vzrostl v roce 2024 na 59 miliard EUR z přibližně 52 miliard EUR v roce 2023, což však představuje pokles v porovnání s vrcholem v roce 2022, kdy dovoz využívající preferencí systému GSP dosáhl přibližně 77 miliard EUR, a v porovnání s obdobím před pandemií COVID-19, kdy v roce 2019 činil 62 miliard EUR. Oživení po pandemii COVID-19 spolu s ruskou útočnou válkou proti Ukrajině, která vyvolala energetickou krizi,

vyhnaly v roce 2022 světové ceny a tím i hodnotu dovozu do EU na rekordní úroveň. Jak se oživení po pandemii COVID-19 zmírnilo a ceny energií od roku 2023 klesaly, obchodní údaje se vrátily k normálu²⁴. Kromě toho Vietnam od 1. ledna 2023 již není zemí zvýhodněnou v rámci standardního systému GSP, a to v důsledku uzavření dohody o volném obchodu s EU. To rovněž vedlo k poklesu obchodu v rámci preferencí standardního systému GSP o několik miliard EUR.

Nejvýznamnější třídy produktů využívající preferencí ze systému GSP

Graf 3: Nejvýznamnější třídy produktů dovážených v rámci systému GSP (standardní systém GSP, režim GSP+ a režim EBA) v roce 2024 (v miliardách EUR a jako podíl na celkovém dovozu)

V roce 2024 byly oděvy (S-11b)²⁵ zdaleka nejvýznamnějšími produkty, které preferencí systému GSP využívaly nejvíce: dovoz do EU v rámci tohoto systému dosáhl 35,1 miliardy EUR, což představuje 59 % celkového obchodu v rámci systému GSP. Dalšími významnými obory byla obuv (S-12a) (3,8 miliardy EUR) a ryby, korýši a měkkýši (S-01b) (2 miliardy EUR). Ve všech letech sledovaného období představoval oděvní průmysl (S-11b) největší odvětví. Naopak význam odvětví strojů, přístrojů a zařízení (S-16) poklesl (z druhého místa v roce 2022 na osmé místo v roce 2024), zatímco do první desítky se od roku 2022 dostaly kategorie jako vozidla, letectví a lodě (S-17b) a hotová jídla a nápoje (S-04b).

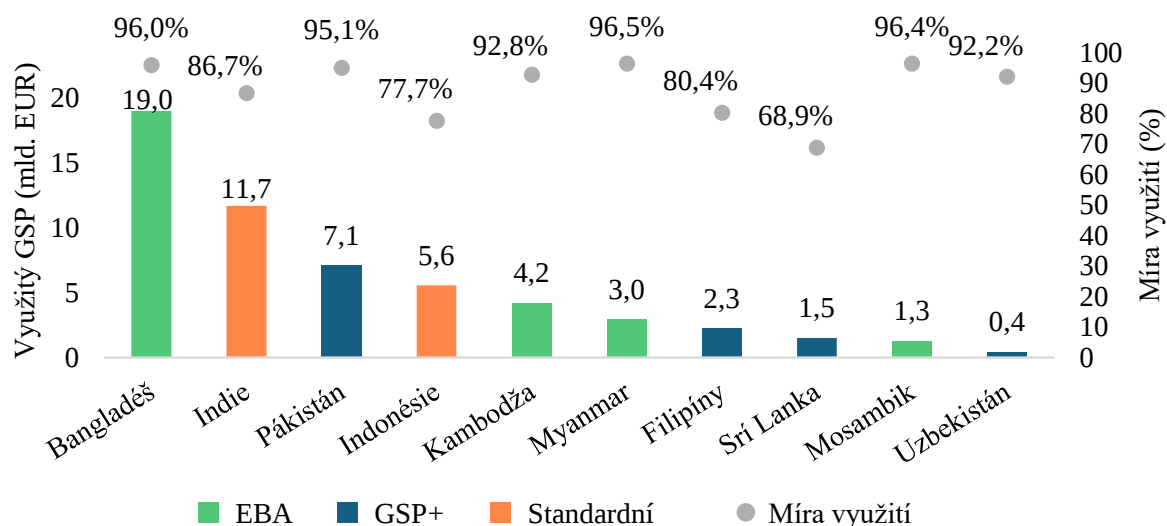
Úspory v rámci systému GSP díky celnímu zvýhodnění

5 mld. EUR
z osvobození od cla

Země zvýhodněné v systému GSP a využívající tyto tři režimy dosáhly v roce 2024 odhadovaných úspor ve výši 5 miliard EUR díky snížení cel nebo osvobození od cla, přičemž na země využívající režim EBA připadlo více než 3 miliardy EUR z tohoto celkového objemu²⁶. Úspory na clech vznikají jak vývozcům v zemích, které jsou zvýhodněné v rámci systému GSP, tak dovozcům v EU, a přináší tak prospěch i podnikům a spotřebitelům v EU.

Země využívající systém GSP v nejvyšší míře

Graf 4: Deset zemí s nejvyšší hodnotou využití systému GSP v roce 2024

Míra využití preferencí představuje poměr dovozu z konkrétní země, u něhož byly preference uplatněny, k celkovému dovozu, který by teoreticky mohl být způsobilý k preferencím v rámci systému GSP. V roce 2024 činila průměrná míra skutečného využití preferencí u veškerého dovozu do EU v rámci systému GSP 88,8 %. U nejméně rozvinutých zemí v rámci režimu EBA dosahuje v průměru 94,5 %. Některé země dosahují 100% míry využití v určitých třídách, například Etiopie u řezaných květin (třída S02-a). Důvody, proč nejsou plně využívány dostupné celní úlevy v rámci systému GSP, jsou komplexní, patří mezi ně však nedostatečná informovanost o tomto systému, administrativní nedostatky a to, že jsou souběžně uplatňovány jiné obchodní dohody.

V roce 2024 zaznamenala Bangladěš nejvyšší hodnotu vývozu do EU s využitím preferencí v rámci systému GSP, dosahující 19 miliard EUR, přičemž míra využití činila 96 %. Následovala Indie, jejíž dovoz do EU využívající standardní systém GSP dosáhl hodnoty 11,7 miliardy EUR, přičemž míra využití byla nižší a činila 87 %. Mezi zeměmi zvýhodněnými v rámci režimu GSP+ vyniká Pákistán s dovozem do EU v režimu GSP+ v hodnotě 7,1 miliardy EUR a mírou využití preferencí 95,1 %, zatímco Uzbekistán se od svého přistoupení k režimu GSP+ v roce 2021 zařadil mezi deset nejvýznamnějších zemí zvýhodněných v systému GSP.

Země s nejvyšším nárůstem využívání systému GSP

V letech 2022 až 2024 zaznamenal Benin nejvyšší nárůst využívání preferencí v rámci systému GSP, a to o 128 % – z 5,1 milionu EUR v roce 2022 na 11,7 milionu EUR v roce 2024. Malawi se umístilo na druhém místě v nárůstu využívání systému GSP, když za stejné období zaznamenalo nárůst o 19 %, což přispělo k 13% nárůstu jeho celkového vývozu do EU. Svatý Tomáš a Princův ostrov a Eritrea se zařadily mezi země s nejvyšším nárůstem využívání systému GSP, přičemž všechny tyto země byly zeměmi zvýhodněnými v rámci režimu EBA. Odvětví, která táhla růst, se v jednotlivých zemích lišila; například v Beninu byl nejvýraznější nárůst zaznamenán v textilním průmyslu (S-11a a S-11b).

Graf 5. Čtyři země s nejvyšším nárůstem využití systému GSP (2022–2024)

b) Dodržování mezinárodních úmluv a dohod

Země zvýhodněné v rámci systému GSP obecně nadále dosahují pokroku v oblasti udržitelného rozvoje a dodržování mezinárodních zásad a norem, které jsou součástí podmíněnosti systému GSP.

Ačkoli ratifikace mezinárodních úmluv sama o sobě není dostačující pro dodržování mezinárodních norem, představuje zásadní první krok. Většina zemí zvýhodněných v rámci systému GSP vykazuje vysokou míru ratifikace příslušných mezinárodních úmluv. Například mezi zeměmi zvýhodněnými v rámci režimu EBA (které nemají povinnost formálně ratifikovat příslušné úmluvy, jichž se systém GSP týká), Bangladéš – země zvýhodněná v rámci režimu EBA, která tohoto režimu využívá nejvíce – ratifikovala všech 27 úmluv v současné době uvedených v nařízení o systému GSP, jakož i další úmluvy, které budou zavedeny novým nařízením o systému GSP.

Úsilí zvýhodněných zemí o ratifikaci obvykle přesahuje rámec formálně stanoveného seznamu příslušných úmluv a dohod uvedených v nařízení o systému GSP. Například všech osm zemí zvýhodněných v rámci režimu GSP+ ratifikovalo Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením a je smluvními stranami Pařížské klimatické dohody; tyto dokumenty sice nejsou uvedeny v platném nařízení o systému GSP, od roku 2027 však budou součástí tohoto systému.

Velké množství zemí zvýhodněných v rámci systému GSP také postoupilo v ratifikaci nově zavedených základních úmluv Mezinárodní organizace práce (MOP) týkajících se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, jakož i úmluv MOP o inspekcích práce a tripartitních konzultacích, které rovněž nejsou uvedeny ve stávajícím nařízení o systému GSP.

Jak je dále uvedeno v oddíle 4b) níže a v pracovních dokumentech vydaných společně s touto zprávou, zůstává zejména režim GSP+ pevným a strukturovaným rámcem propojujícím obchod s udržitelným rozvojem a platformou pro politický dialog a reformy. Systém GSP+ rovněž poskytuje zvýhodněným zemím silné pobídky a podmínky, které jim umožňují dodržovat mezinárodně uznávané normy, k jejichž dodržování se samy zavázaly.

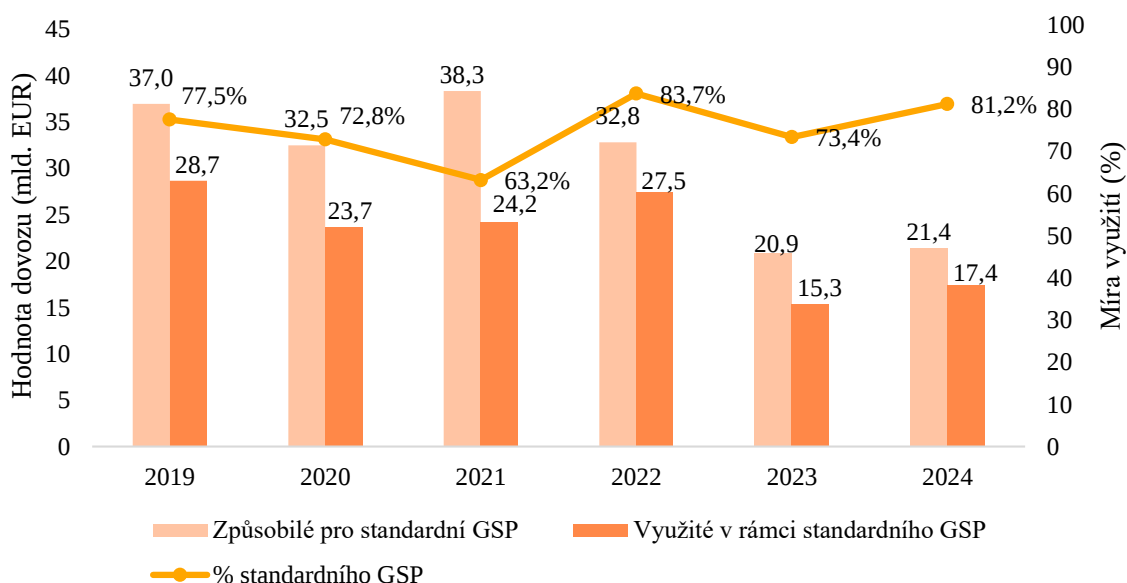
4. TŘI REŽIMY

a) Standardní systém GSP

Ve sledovaném období tvořily země zvýhodněné v rámci standardního systému GSP i nadále významný podíl na celkovém dovozu v rámci systému GSP, a to 29,3 % v roce 2024. Mezi

hlavní produkty využívající v roce 2024 standardní systém GSP patřily oděvy (S-11b), obuv (S-12a) a chemické výrobky (S06b). Z jedenácti současných zemí zvýhodněných v rámci standardního systému GSP (včetně Vanuatu, které se připojilo v roce 2025) byly hlavními zvýhodněnými zeměmi Indie a Indonésie, přičemž na Indii v roce 2024 připadalo 11,7 miliardy EUR z celkového dovozu do EU v rámci preferencí systému GSP a Indonésie následovala s 5,56 miliardy EUR. Tato situace se však změní, neboť kromě Indonésie a Keni (viz oddíl 2) se očekává, že Indie bude přeřazena ze standardního systému GSP (a tedy z tohoto systému vystoupí), jakmile vstoupí v platnost dvoustranná obchodní dohoda s EU (jednání byla uzavřena v únoru 2026) a uplyne následné dvouleté přechodné období.

Graf 6. Trendy v dovozu způsobilém pro systém GSP, dovozu využívajícím systém a míře využití

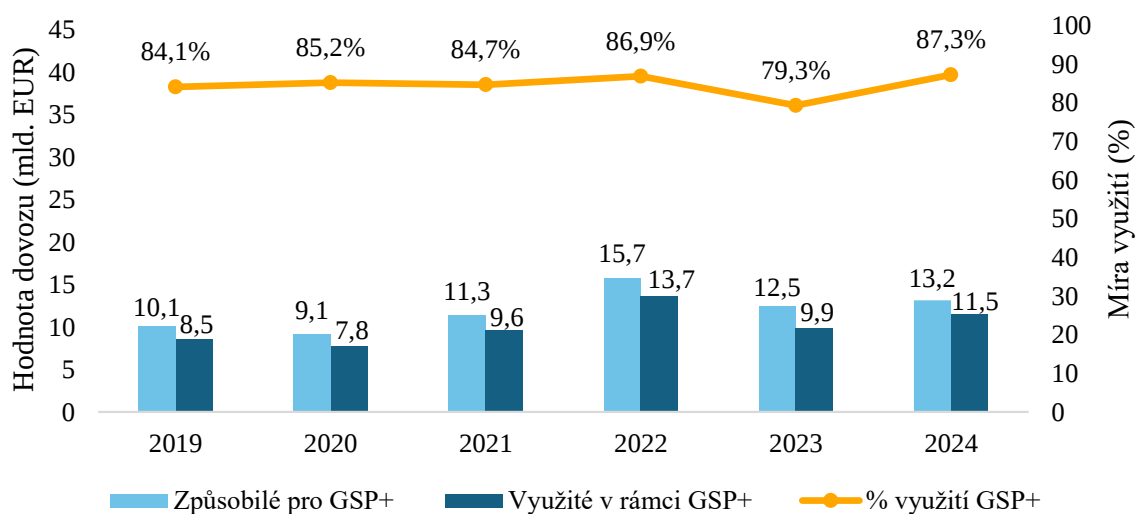

Zatímco míra využití v rámci standardního systému GSP se pohybuje na vysoké úrovni, objem dovozu splňujícího podmínky i objem dovozu, u něhož jsou preference systému GSP skutečně uplatňovány, od úrovně před pandemií COVID-19 poklesly, a to z 37 miliard EUR u způsobilého dovozu a 29 miliard EUR u využitého dovozu v roce 2019 na 21 miliard EUR u způsobilého dovozu a 17 miliard EUR u využitého dovozu v roce 2024. To bylo způsobeno především tím, že některé země systém GSP opustily, zejména Vietnam k lednu 2023, a to po uplynutí přechodného období, které následovalo poté, co tato země, která dříve patřila mezi nejvýznamnější zvýhodněné země, uzavřela v roce 2020 dohodu o volném obchodu s EU. Kromě toho byl Uzbekistán v dubnu 2021 zařazen do režimu GSP+.

b) Režim GSP+

Trend dovozu v rámci režimu GSP+ je spíše pozitivní, i když odhlédneme od oživení v roce 2022, které nastalo po pandemii COVID-19, a účinků cen energií. Dovoz způsobilý pro režim GSP+ vzrostl z úrovně 10 miliard EUR v roce 2019, tedy z doby před pandemií COVID-19, na 13 miliard EUR v roce 2024; v důsledku toho dosahuje objem dovozu, u něhož byly preference skutečně uplatněny, v roce 2024 až 11 miliard EUR.

Graf 7. Vývoj dovozu v rámci režimu GSP+ a využívání režimu GSP+

Míra využívání preferencí u dovozu do EU v rámci režimu GSP+ vzrostla z 86,9 % v roce 2022 na 87,3 % v roce 2024. Toto mírné zlepšení následovalo po poklesu v roce 2023, kdy míra klesla na 79,3 %. ²⁷

Hlavní zemí zvýhodněnou v rámci systému GSP+ byl Pákistán, který preference využil u dovozu do EU v hodnotě 7,1 miliardy EUR. Následovaly Filipíny s dovozem do EU v hodnotě přibližně 2,3 miliardy EUR a z hlediska hodnoty se třetí nejvýznamnější zemí zvýhodněnou v rámci režimu GSP+ stala Šrí Lanka s 1,5 miliardy EUR.

Pokud jde o dodržování mezinárodních úmluv uvedených v nařízení o systému GSP během sledovaného období, všechny země zvýhodněné v rámci režimu GSP+ měly nadále plně ratifikováno všech 27 mezinárodních úmluv a dohod týkajících se systému GSP a nevznely žádné nové výhrady.

K této zprávě je připojeno osm pracovních dokumentů útvarů Komise věnovaných jednotlivým zemím, které obsahují podrobné informace o závazcích zemí zvýhodněných v rámci režimu GSP+ v oblasti lidských práv, práv zaměstnanců, životního prostředí a klimatu a řádné správy věcí veřejných – a také o spolupráci EU s těmito partnerskými zeměmi v těchto oblastech. Jak je podrobněji uvedeno v těchto pracovních dokumentech, bylo během sledovaného období zaznamenáno mnoho pozitivních vývojových trendů, nicméně některé výzvy přetrvávají.

Mnoho současných zemí zvýhodněných v rámci režimu GSP+ v období, na které se tato zpráva vztahuje, posílilo právní předpisy v oblasti **lidských práv** a institucionální mechanismy. Například Kyrgyzstán, Uzbekistán, Šrí Lanka a Pákistán posílily právní předpisy proti domácímu násilí, zatímco Bolívie, Mongolsko, Uzbekistán a Filipíny přijaly reformy v oblasti ochrany dětí. Pákistán zúžil okruh případů, v nichž lze uložit trest smrti, a přijal prováděcí předpisy k zákonu proti mučení, jakož i nové zákony o omezení dětských sňatků v Balúčistánu a Islámábádu. Šrí Lanka posílila své vnitrostátní instituce pro lidská práva a Filipíny zavedly nové kontrolní mechanismy a mezipřevodní koordinační orgány pro lidská práva.

Většina zemí zvýhodněných v rámci režimu GSP+ rovněž dosáhla pokroku v oblasti **pracovních práv**. Například Mongolsko jako první zařadilo do celostátního průzkumu pracovní síly modul věnovaný nucené práci v soukromém sektoru a doplnilo jej o část týkající

se práce branců. V Uzbekistánu pokračovaly snahy o vymýcení nucené práce a Filipíny vypracovaly plán na podporu svobody sdružování a strategii na omezení dětské práce. Pákistán ratifikoval protokol MOP k Úmluvě o nucené práci a zahájil iniciativu zaměřenou na přechod pracovníků z neformální do formální ekonomiky s cílem dále podporovat důstojnou práci. Několik zvýhodněných zemí zavedlo opatření zaměřená na omezení dětské práce a posílení rámců proti obchodování s lidmi.

Mnoho zemí zvýhodněných v rámci režimu GSP+ rovněž pokračovalo v úsilí o **ochranu životního prostředí** a předkládalo zprávy o transparentnosti v oblasti klimatu v souladu s příslušnými mnohostrannými dohodami o životním prostředí; posílilo právní předpisy a akční plány v oblasti biologické rozmanitosti a chráněných území v souladu s Úmluvou o biologické rozmanitosti; podporovalo provádění Montrealského protokolu²⁸ a provádělo plánování v oblasti přizpůsobování se změně klimatu a jejího zmírňování v souvislosti s vnitrostátně stanovenými příspěvky v rámci zajištění plnění Pařížské dohody.

V řadě zemí došlo ke zlepšení **správy věcí veřejných** v oblasti úsilí o kontrolu drog a boji proti korupci. Zahrnovalo to i aktualizované zásady zaměřené na boj proti korupci v Bolívii, Kyrgyzstánu, Pákistánu a na Šrí Lance.

Přesto však přetrvávají problémy v plnění závazků v rámci režimu GSP+.

Mezi průřezové problémy v oblasti **lidských práv**, které jsou společné pro mnoho zemí zvýhodněných v rámci režimu GSP+, patří nedostatečná nezávislost soudnictví a omezený přístup k nápravě a zajištění odpovědnosti za porušování a zneužívání práv, omezování občanského prostoru, svobody projevu a svobody médií; zprávy o mučení, nedostatečné odpovědnosti a neúplném sladění vnitrostátních právních rámců s Úmluvou proti mučení²⁹; přetrvávající genderově podmíněné násilí, které pokračuje beztrestně, a systémová diskriminace menšin a LGBTIQ+ osob. V některých zemích zvýhodněných v rámci režimu GSP+ byla ochrana sociálně-ekonomických práv v rozporu se slabými strategiemi boje proti chudobě, omezenými možnostmi vzdělávání, závažnými mezerami v systémech sociální ochrany nebo nedostatečnou podporou ekonomického posílení postavení žen. Stále přetrvávají také značné nedostatky v údajích, zejména pokud jde o genderově podmíněné násilí, vyšetřování případů mučení, dětskou práci a trestní stíhání v souvislosti s obchodováním s lidmi.

Podobně je tomu i v oblasti **pracovních práv**; ačkoli se legislativní rámec zlepšil, jeho provádění a vymáhání zůstávají nerovnoměrné a inspektoráty práce často čelí kapacitním omezením. Celkově lze říci, že diskriminace všech zranitelných skupin přetrvává. Svoboda sdružování je v řadě jurisdikcí stále omezována a kolektivní vyjednávání se v mnoha případech vztahuje pouze na omezenou část zaměstnanců. Dětská práce a nucená práce přetrvávají, zejména v zemědělství a v neformálním sektoru. Pracovní práva žen je třeba nadále zlepšovat. Mezery v údajích týkajících se všech příslušných úmluv MOP pro režim GSP+ by měly být neprodleně odstraněny.

Mnoho zvýhodněných zemí v rámci režimu GSP+ se rovněž potýkalo s omezeními v **oblasti ochrany životního prostředí**, která se projevovala zpožděními při předkládání zpráv o životním prostředí (například podle Stockholmské úmluvy³⁰, úmluvy CITES³¹ a Kartagenského protokolu³²); omezené kapacity a zdroje, které brání prosazování předpisů, a značná klimatická zranitelnost, která klade vysoké nároky na institucionální systémy. Ačkoli jsou závazky ambiciózní, jejich plnění často zaostává.

Správu věcí veřejných by bylo možné zlepšit prostřednictvím intenzivnějšího boje proti obchodu s drogami, účinnějších opatření na straně poptávky v souladu s mezinárodními standardy v oblasti lidských práv a posíleným protikorupčním úsilím.

Kromě toho byly strukturální problémy během sledovaného období prohloubeny hospodářskými krizemi (Bolívie, Šrí Lanka) a přírodními katastrofami (Pákistán, Filipíny, Šrí Lanka), které ještě více oslabily prováděcí kapacity.

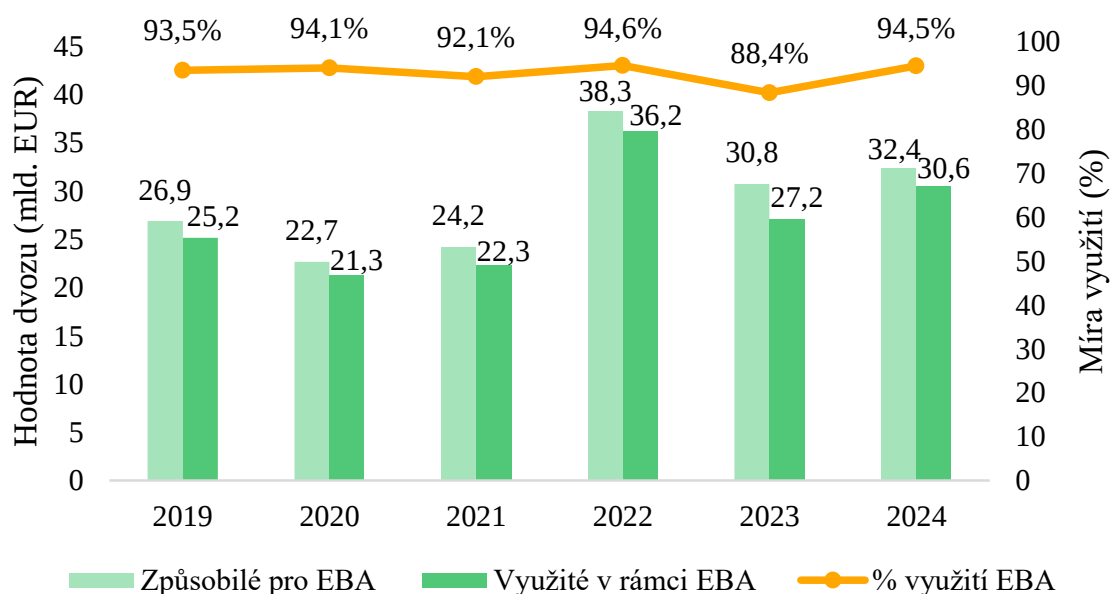
Projekty v rámci partnerství EU mohou pomoci některé z těchto výzev řešit prostřednictvím spolupráce a opatření přizpůsobená konkrétním zemím jsou popsána v pracovních dokumentech k režimu GSP+ přiložených k této zprávě.

c) Režim „Vše kromě zbraní“

i. Ekonomické údaje

Výhody systému GSP EU jsou nejvýznamnější pro země zvýhodněné v rámci režimu EBA. Hodnota preferenčního dovozu ze zemí zvýhodněných v rámci režimu EBA dosáhla v roce 2024 výše 30,6 miliardy EUR, což představuje nárůst oproti 25,2 miliardy EUR v roce 2019.

Graf 8. Vývoj dovozu v rámci režimu EBA a využívání režimu EBA

Míra využívání v rámci režimu EBA se v letech 2022 až 2024 měnila jen nepatrně. V roce 2022 činila tato míra 94,6 %, v roce 2023 poklesla na 88,4 % a v roce 2024 se opět zvýšila na 94,5 %. V roce 2022 dosáhl dovoz v rámci režimu EBA svého maxima v důsledku oživení po pandemii COVID-19 a výše zmíněných cen energií. Při pohledu na vývoj v čase je patrný nárůst oproti dovozu z roku 2019, tedy z období před pandemií COVID-19 (27 miliard EUR způsobilého dovozu, z nichž dovoz v hodnotě 25 miliard EUR využil preference režimu EBA) do roku 2024 (32 miliard EUR způsobilého dovozu, z nichž dovoz v hodnotě 31 miliard EUR využil preference režimu EBA).

Graf 9. Dovoz do EU podle režimů systému GSP a ze zemí zvýhodněných v režimu EBA v rámci posílené spolupráce

	Dovoz do EU ze zemí zvýhodněných v rámci systému GSP (v milionech EUR) bez započítání nepreferenčního				podílu dovozu ze zemí zvýhodněných v rámci režimu EBA v letech 2022–2024
	2019 ³³	2022	2023	2024	
Systém GSP (vše)	62 326	77 393	52 419	59 450	
Standardní systém GSP	28 665	27 489	15 331	17 402	
Režim GSP+	8 496	13 662	9 896	11 476	
Režim EBA (vše)	25 164	36 243	27 192	30 573	
Režim EBA (pouze Afrika)	2 782	4 141	3 151	3 888	11,9 %
Posílená spolupráce v režimu EBA					
Bangladéš	15 366	23 134	17 064	19 019	63,0 %
Kambodža³⁴	4 174	4 324	3 534	4 207	12,8 %
Myanmar	2 471	4 112	2 993	2 962	10,7 %

Během sledovaného období a v porovnání s úrovní před pandemií COVID-19 se relativní význam režimu EBA jako celku, a zejména zemí zvýhodněných v rámci režimu EBA na africkém kontinentu, dále zvyšoval. Zároveň u tří nejvýznamnějších zvýhodněných zemí v režimu EBA pokračovala posílená spolupráce. Zpráva se těmito trendy zabývá podrobněji níže.

ii. Zvýhodněné země, které se posouvají vzhůru

Cílem systému GSP je podpořit hospodářský rozvoj. Je proto dobrou zprávou, když se zvýhodněné země vymaní ze svého statusu nejméně rozvinuté země, tj. když je jim tento status odebrán a po uplynutí přechodného období následně vystoupí z režimu EBA. Stále mají možnost požádat o režim GSP+, aby si zachovaly většinu svých výhod.

V nejbližší době se očekává několik posunů směrem vzhůru. **Bangladéši, Laoské lidové demokratické republiky a Nepálu** by měl být status nejméně rozvinuté země odebrán v roce 2026³⁵; **Šalamounovým ostrovům** by měl být status nejméně rozvinuté země odebrán v roce 2027 a **Kambodža a Senegal** by měly skupinu nejméně rozvinutých zemí opustit v roce 2029.

V tříletém přezkumu Výborem pro rozvojovou politiku OSN (UN CDP) v roce 2024 bylo zjištěno, že **Rwanda, Uganda a Tanzanie** poprvé splnily prahové hodnoty pro odebrání statusu nejméně rozvinuté země. Všechny tři země naplnily dvě ze tří kritérií. O těchto zemích se má znovu jednat v roce 2027, a pokud kritéria naplní i podruhé, mohly by být doporučeny pro odebrání statusu.

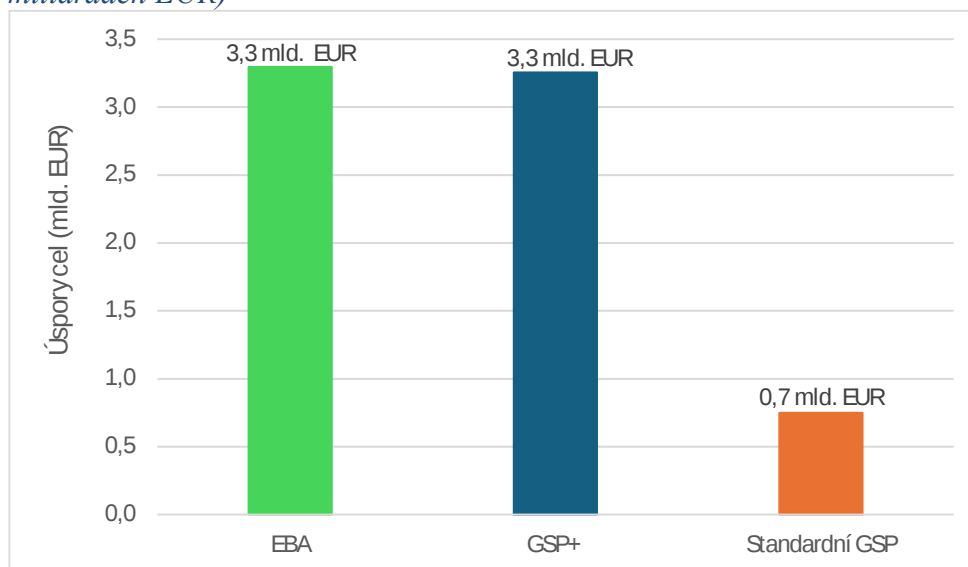
Kiribati a Tuvalu byly navrženy k odebrání statusu nejméně rozvinutých zemí v letech 2018, resp. 2012, avšak Hospodářská a sociální rada (ECOSOC)³⁶ rozhodnutí o jejich vyřazení odložila. V roce 2024 se Hospodářská a sociální rada (ECOSOC) s ohledem na své rozhodnutí z roku 2021 odložit projednání jejich vyřazení z kategorie nejméně rozvinutých zemí na rok 2024 dále rozhodla projednat jejich vyřazení v pozdějším termínu.

Při tříletém přezkumu v roce 2024 se Výbor pro rozvojovou politiku OSN rozhodl odložit odebrání statusu **Myanmaru a Východnímu Timoru** na rok 2027.

Pro současné země zvýhodněné v režimu EBA by přechod na režim GSP+ po skončení platnosti režimu EBA zachoval v zásadě srovnatelnou úroveň úspor, rovněž ve výši přibližně 3,3 miliardy EUR pro rok 2024, zatímco přechod jen na standardní systém GSP by tyto úspory snížil na přibližně 0,75 miliardy EUR, což představuje pokles o zhruba 80 % (viz graf 10). Přistoupení k režimu GSP+ nikdy nemůže plně nahradit status režimu EBA, neboť s sebou mimo jiné nese povinnost podřídít se určitým zvláštním ochranným opatřením a přísnějším pravidlům původu, která obvykle omezují preference, o něž lze skutečně požádat. To je patrné zejména u zemí, které vyvážejí oděvy.

Kromě velkorysých přechodných období bude EU i nadále podporovat země, které přestanou spadat pod režim EBA, zejména ty z nich, které se poté budou snažit připojit k režimu GSP+; s cílem zabránit jakýmkoli negativním dopadům na vývozce z těchto zemí a na podniky v EU, které s nimi obchodují.

Graf 10: Odhadované úspory na clech / nárůst příjmů v rámci režimu EBA v porovnání s režimem GSP+ nebo standardním systémem GSP u stejných zvýhodněných zemí v roce 2024 (v miliardách EUR)

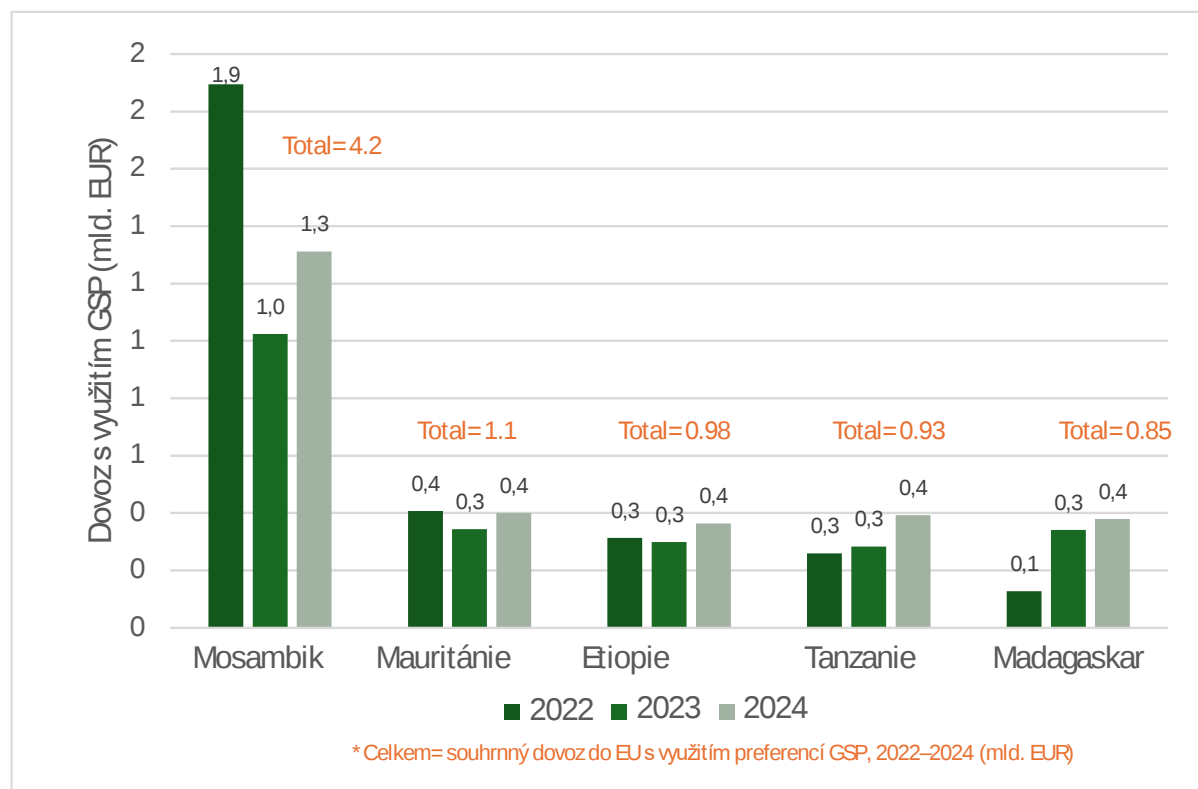

iii. Podpora konkurenceschopnosti Afriky

Tři čtvrtiny zemí zvýhodněných v režimu EBA se nacházejí na africkém kontinentu (33 ze 46³⁷). Vzhledem k velkému počtu a velikosti asijských zvýhodněných zemí, které by brzy měly tento režim opustit, stanou se africké země brzy dominantní skupinou v rámci režimu EBA. Všechny tři režimy v systému GSP EU představují důležité pilíře podpory, kterými EU přispívá k hospodářské diverzifikaci Afriky a její integraci do globálních hodnotových řetězců, avšak režim EBA zaujímá výjimečné postavení.

Hodnota preferenčního dovozu EU z afrických zemí zvýhodněných v režimu EBA dosáhla v roce 2024 výše 3,9 miliardy EUR, což představuje nárůst oproti 2,8 miliardy EUR v roce 2019 (viz také tabulka/graf 9 výše). Míra využití preferencí režimu EBA v roce 2024 dosáhla 88,9 %, což svědčí o tom, že africké zvýhodněné země těchto preferencí v posledních letech využívají stále více, ale také o tom, že existuje prostor pro další zlepšení. Díky bezcelnímu přístupu v rámci režimu EBA byly africké země zvýhodněné v režimu EBA v roce 2024 osvobozeny od dovozních cel EU ve výši přibližně 213 milionů EUR. V letech 2022–2024 patřily mezi největší africké vývozce v rámci režimu EBA Mosambik (4,2 miliardy EUR), Mauritánie (1,2 miliardy EUR), Etiopie (975,5 milionu EUR), Tanzanie (934,7 milionu EUR) a Madagaskar (848,1 milionu EUR).

Graf 11: Pět nejvýznamnějších zemí zvýhodněných v režimu EBA v Africe (celkový objem dovozu s využitím režimu EBA; v milionech EUR)

Jak již bylo uvedeno výše, mimo režim EBA využívá několik afrických zemí další režimy systému GSP. Nigérie, Konžská republika a Keňa spadají do standardního systému GSP (přičemž Keňa z něj v roce 2027 vystoupí v důsledku vstupu dohody o hospodářském partnerství mezi EU a Keňou v platnost dne 1. července 2024) a Kapverdy využívají režim GSP+. V období 2022–2024 dovoz do EU využívající preference systému GSP z těchto čtyř afrických zemí na souhrnné úrovni činil 579,4 milionu EUR, přičemž největší podíl připadal na Nigérii (372,4 milionu EUR s mírou využití 70 %), následovanou Kapverdami (172,5 milionu EUR; míra využití 85 %), Keňou (15,7 milionu EUR; míra využití 1 %³⁸) a Konžskou republikou (18,7 milionu EUR; míra využití 58 %). Je třeba poznamenat, že status režimu GSP+ pro Kapverdy poskytuje podstatně vyšší osvobození od cla, než by tomu bylo v rámci standardního systému GSP (12,0 milionu EUR oproti 3,9 milionu EUR) a představuje dodatečné preference ve výši 8,1 milionu EUR³⁹.

V porovnání s podobnými programy, jejichž prostřednictvím poskytují jednostranné preference jiné vyspělé země, zahrnuje režim EBA EU nejvyšší počet různých vyvážených produktů (53 % všech celních položek)⁴⁰, což dokládá, že dovoz EU z nejméně rozvinutých zemí je velmi rozmanitý. Podle UNCTAD⁴¹ poskytuje režim EBA EU v absolutních číslech největší úspory na clech v porovnání s programy Spojených států, Japonska a Kanady⁴². Na rozdíl od zvláštních režimů, které Africe nabízejí Čína nebo Spojené státy, se režim EBA vyznačuje nejen tím, že jsou k němu automaticky způsobilé všechny nejméně rozvinuté země, ale také tím, že nemá stanovenou dobu platnosti. Tato jedinečná vlastnost poskytuje podnikům dlouhodobou jistotu a nabízí africkým zvýhodněným zemím značné přínosy: tím, že režim EBA odstraňuje nutnost pravidelných obnovování, která jsou typická pro systémy GSP v jiných zemích, posiluje důvěru investorů, usnadňuje strategická investiční rozhodnutí a podporuje diverzifikaci vývozních struktur. To platí zejména v době, kdy rozvojové země čelí dalším

výzvám, mají k dispozici méně podpory a potýkají se s většími obtížemi při vstupu na některé další trhy.

Režim EBA a jím zaručený velkorysý přístup na trh pro nejméně rozvinuté země v Africe i jinde je tedy důkazem pevného odhodlání EU i nadále podporovat růst a udržitelný rozvoj v těchto zemích a jejich další integraci do světové ekonomiky prostřednictvím otevřených, stabilních a předvídatelných obchodních podmínek.

iv. Posílená spolupráce

Souběžně s průběžným monitorováním situace u zemí zvýhodněných v režimu GSP+ provádějí Komise a Evropská služba pro vnější činnost také procesy posílené spolupráce, jež mají za účel podporu a vytvoření pobídek pro jednotlivé země zvýhodněné v režimu EBA, aby zlepšily své výsledky v klíčových oblastech týkajících se režimu GSP, zejména pokud jde o dodržování základních lidských práv a mezinárodních úmluv v oblasti pracovních práv. Tato posílená spolupráce s **Bangladéši, Kambodžou⁴³ a Myanmarem** je obzvláště důležitá také s ohledem na jejich velmi významný podíl na celkovém dovozu do EU v rámci režimu EBA, jak ukazuje tabulka/graf 9 výše. Zároveň se však jejich politická, hospodářská a rozvojová situace značně liší, což vedlo k zahájení specializovaného procesu posílené spolupráce, který se u každé z těchto zemí ubírá jinou cestou a zaměřuje se na jiné priority. V rámci těchto spoluprací se rovněž berou v potaz všechny nástroje EU, které jsou k dispozici – nad rámec režimu EBA – k řešení zjištěných problémů. Podrobnější informace o třech zemích zvýhodněných v režimu EBA, u nichž se uplatňuje posílená spolupráce, jsou uvedeny v pracovních dokumentech útvarů Komise pro jednotlivé země, které jsou přiloženy k této zprávě.

5. PARTNERSTVÍ A SPOLUPRÁCE / PODPORA ZEMÍ ZVÝHODNĚNÝCH V SYSTÉMU GSP

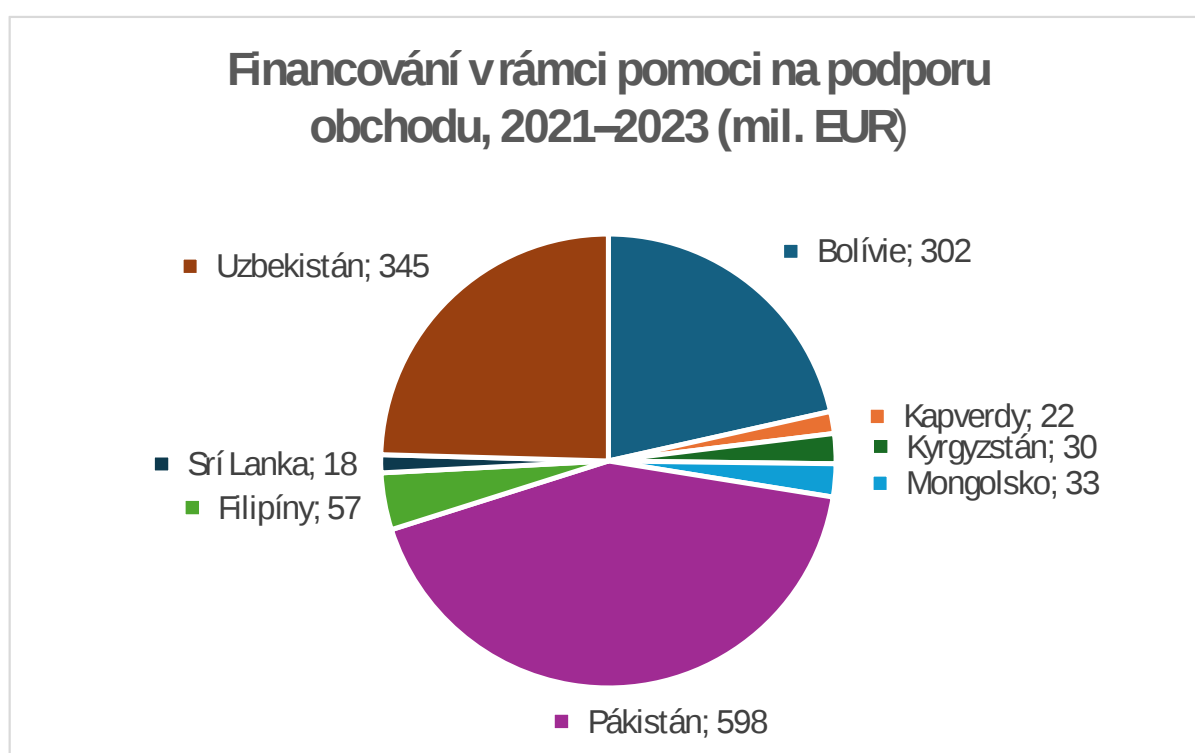
Systém GSP je komplexním nástrojem na podporu dlouhodobého udržitelného rozvoje ve zvýhodněných zemích a v souladu s tím musí dojít k propojení obchodní politiky s rozvojovou politikou a spoluprací, aby bylo možné dosáhnout požadované účinnosti⁴⁴. Většina víceletých orientačních programů EU na období 2021–2027, které vymezují prioritní oblasti a konkrétní cíle EU v oblasti rozvojové spolupráce, zahrnuje podporu udržitelného růstu a důstojných pracovních míst spolu se spravedlivými pracovními podmínkami. Práce na ratifikaci a účinném provádění úmluv a závazků týkajících se řádné správy věcí veřejných, lidských práv, pracovních práv a environmentálních norem mají rovněž širokou podporu ze strany víceletých orientačních programů. U všech osmi zemí zvýhodněných v režimu GSP+ kladou všechny víceleté orientační programy zvláštní důraz na dodržování a podporu příslušných oblastí udržitelného rozvoje týkajících se režimu GSP+.

Práva zaměstnanců byla hlavním tématem projektu „Obchod za důstojnou práci“ (2019–2021 a 2022–2024, 6 milionů EUR), který spolufinancovaly EU a Finsko a realizovala MOP. Podporoval provádění základních úmluv MOP v sedmi zemích v režimech GSP+ a EBA EU (Bangladéš, Kapverdy, Mongolsko, Madagaskar, Mosambik, Pákistán a Filipíny).

Další složkou podpory EU pro země zvýhodněné v systému GSP, která se výslovně zaměřuje na to, aby byl obchod využíván jako nástroj udržitelného rozvoje, je iniciativa „Pomoc na podporu obchodu“ (Aid for Trade – AfT)⁴⁵. Prostřednictvím pomoci na podporu obchodu podporuje EU partnerské země při vytváření vhodných podmínek pro obchod s cílem posílit konkurenceschopnost a zajistit udržitelnou integraci do světové ekonomiky.

Za dobu od zahájení iniciativy AfT je EU spolu se svými členskými státy největším poskytovatelem pomoci na podporu obchodu. V roce 2023⁴⁶ vyčlenila EU v rámci iniciativy AfT partnerským zemím, z nichž mnohé jsou zeměmi zvýhodněnými v rámci systému GSP, 16,2 miliardy EUR. Podíváme-li se konkrétně na země zvýhodněné v rámci režimu GSP+, jak již bylo zmíněno výše, EU jim pomáhá splnit požadavky tohoto režimu, ale prostřednictvím iniciativy AfT jim rovněž pomáhá plně využívat preference poskytované podle tohoto režimu. Finanční prostředky EU v rámci iniciativy AfT na období 2021–2023 pro osm zemí zvýhodněných v rámci režimu GSP+ v celkové výši 1,4 miliardy EUR byly zaměřeny na oblasti, jako je budování infrastruktury, zvyšování výrobní kapacity (včetně reformy investičního prostředí a rozvoje hodnotového řetězce), usnadňování obchodu, zavádění a dodržování norem a mnoho dalšího.

Graf 12. Financování EU z iniciativy „Pomoc na podporu obchodu“ pro země zvýhodněné v režimu GSP+, celkem 1,4 miliardy EUR, 2021–2023

A v neposlední řadě iniciativa AfT podporuje prostředí příznivé pro obchod a investice v rámci strategie Global Gateway⁴⁷, což je stěžejní strategie zahájená v roce 2021 s cílem přilákat investice do prioritních odvětví. V souladu s geopolitickými ambicemi EU a jejím závazkem plnit cíle Agendy pro udržitelný rozvoj 2030 má strategie Global Gateway podpořit inteligentní, čisté a bezpečné investice v digitálním, energetickém a dopravním odvětví a posílit zdravotnické, vzdělávací a výzkumné systémy po celém světě a zároveň podporovat univerzální hodnoty a vysoké standardy, řádnou správu a transparentnost.

EU rovněž podpořila poskytování komplexních, transparentních a centralizovaných informací o systému GSP zvýhodněným zemím, podnikům, občanské společnosti a tvůrcům politik prostřednictvím projektu GSP Hub. V roce 2019 byl zahájen projekt GSP Hub a jeho cílem bylo zlepšit transparentnost systému GSP a informovanost o něm, o jeho ekonomických přínosech a monitorování prostřednictvím specializovaných internetových stránek⁴⁸, písemných publikací a řady osvětových akcí v Evropě a v zemích zvýhodněných v rámci

systému GSP. Údržba a aktualizace webových stránek budou pokračovat i podle nového nařízení o systému GSP.

6. ZÁVĚRY

Během posledního monitorovacího cyklu systému GSP podle nařízení o GSP z roku 2012 (2023–2025) tento systém i nadále plnil své hlavní cíle, jimiž je přispívání k hospodářskému pokroku a udržitelnému rozvoji ve zvýhodněných zemích.

Systém GSP EU poskytl značné ekonomické přínosy jak partnerským zemím, tak dovozcům a spotřebitelům v EU a zůstával zdrojem stability a předvídatelnosti v dobách obchodní, ekonomické a geopolitické nestability.

V roce 2024 dovezla EU s využitím preferencí systému GSP zboží v hodnotě téměř 60 miliard EUR, z čehož měli prospěch jak dovozci z EU, tak i zvýhodněné země. Celkový objem dovozu využívajícího preference systému GSP v letech 2022–2024 kolísal v souladu s obecnými trendy, přičemž s přihlédnutím k odchodu významných zvýhodněných zemí ze systému GSP zůstal mírně nad úrovní před pandemií COVID-19.

Největší skupinou zvýhodněných zemí, a to jak co do počtu zemí, tak co do hodnoty dovozu, zůstaly nejméně rozvinuté země v rámci režimu EBA, které zároveň vykazují nejvyšší míru využívání, a to téměř 95 %. Relativní význam režimu EBA bude dále narůstat, jelikož velké země zvýhodněné v rámci standardního systému GSP (Indie a Indonésie) a země zvýhodněné v rámci režimu GSP+ (Filipíny) posilují své obchodní vztahy s EU prostřednictvím dohod o volném obchodu a postupně systém GSP opouštějí. S ohledem na budoucnost se ekonomická situace většiny zemí zvýhodněných v rámci systému GSP nadále zlepšuje a některé z nich jsou na dobré cestě k tomu, aby přestaly být organizací OSN řazeny mezi nejméně rozvinuté země. To odráží úspěch rozvojového úsilí a pozitivní přínos systému GSP EU v těchto zemích.

V důsledku toho bude počet zemí zvýhodněných v rámci systému jednostranných preferencí EU dále klesat. Systém GSP si zachová svůj význam, protože zvýhodněným zemím, kterým bude odebrán status nejméně rozvinuté země, bude pomáhat v přechodném období, a protože bude i nadále poskytovat preference režimu EBA zbývajícím nejméně rozvinutým zemím, zejména na africkém kontinentu. Vzhledem k jedinečné možnosti, kterou pro africké země představuje režim EBA EU, budou Komise a Evropská služba pro vnější činnost – jak na ústřední úrovni, tak prostřednictvím delegací EU – vyvíjet další úsilí o posílení komunikace a dialogu ohledně systému GSP, aby se zvýšila viditelnost, informovanost a využívání režimu EBA na africkém kontinentu.

Kromě režimu EBA přináší i nadále značné výhody i režim GSP+: čtyři z deseti nejvýznamnějších zemí zvýhodněných v rámci systému GSP jako celku jsou země zvýhodněné v režimu GSP+ a téměř 20 % veškerého dovozu EU v rámci systému GSP pochází ze zemí, které jsou zvýhodněné v rámci režimu GSP+. Zároveň režim GSP+ i nadále plní svůj cíl, jímž je podpora udržitelného rozvoje a řádné správy věcí veřejných na základě mezinárodně dohodnutých a uznávaných norem. Ačkoli je situace v mnoha zemích zvýhodněných v rámci režimu GSP+ stále náročná, podrobné monitorování a dialog ohledně režimu GSP+ představují i nadále jedinečnou platformu pro diskusi a hnací sílu postupného zlepšování.

EU prodloužila platnost systému GSP o dalších deset let; nové nařízení o systému GSP by mělo vstoupit v platnost dne 1. ledna 2027. Prostřednictvím nových pravidel systému GSP zajišťuje EU pokračování své atraktivní nabídky jednostranných obchodních preferencí v rámci tří specializovaných režimů. Potvrzuje to dlouhodobý závazek EU podporovat růst a udržitelný

rozvoj v našich partnerských zemích po celém světě prostřednictvím velkorysých, stabilních a předvídatelných obchodních podmínek.

Před zavedením nových ustanovení o systému GSP budou tato zpráva a přiložené pracovní dokumenty sloužit jako pevný výchozí bod. To platí zejména pro současné země zvýhodněné v rámci režimu GSP+, které budou muset znovu požádat o přistoupení k režimu, pokud chtějí i v budoucnu nadále využívat jeho výhod. Je to i případ současných zemí zvýhodněných v rámci režimu EBA, které by chtěly požádat o status režimu GSP+, jakmile přestanou patřit mezi nejméně rozvinuté země. EU je odhodlána i nadále podporovat zvýhodněné země během těchto transformací.

¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 978/2012 ze dne 25. října 2012 o uplatňování systému všeobecných celních preferencí a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 732/2008.

² JOIN(2023) 34 final.

³ Některé prvky spadající do aktuálního sledovaného období již byly zahrnuty v předchozí zprávě z roku 2023 (JOIN(2023) 34 final).

⁴ Země zvýhodněné v rámci standardního systému GSP: Cookovy ostrovy, Indie, Indonésie, Keňa, Konžská republika, Mikronésie, Nigérie, Niue, Sýrie, Tádžikistán a Vanuatu.

⁵ Země zvýhodněné v režimu GSP+: Bolívie, Filipíny, Kapverdy, Kyrgyzstán, Mongolsko, Pákistán, Šrí Lanka a Uzbekistán.

⁶ Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2025/1951 ze dne 29. září 2025, kterým se mění přílohy II, IV a VII nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 978/2012 http://data.europa.eu/eli/reg_del/2025/1951/oj (dále jen: nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2025/1951 ze dne 29. září 2025). Očekává se, že budoucí obchodní vztahy mezi EU a Indonésií budou upraveny novou komplexní dohodou o hospodářském partnerství. Všechny odkazy uvedené v této zprávě byly aktuální ke dni 28. dubna 2026.

⁷ Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2025/214 ze dne 28. listopadu 2024, kterým se mění příloha II nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 978/2012, pokud jde o Keňu. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2025/214/oj.

⁸ Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2024/1363 ze dne 12. března 2024, kterým se mění příloha IV nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 978/2012 s cílem vyjmout Bhútán ze seznamu zemí zvýhodněných v rámci zvláštního režimu pro nejméně rozvinuté země.

ELI: http://data.europa.eu/eli/reg_del/2024/1363/oj

⁹ Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2025/1951 ze dne 29. září 2025.

¹⁰ Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2025/1951 ze dne 29. září 2025.

¹¹ Odstupňování produktů zajišťuje, že preference jsou poskytovány těm zemím a produktům, které je nejvíce potřebují, a zabraňuje konkurenčnímu tlaku mezi zeměmi zvýhodněnými v rámci systému GSP.

¹² Prováděcí nařízení Komise 2023/2780 ze dne 14. prosince 2023, kterým se mění prováděcí nařízení Komise (EU) 2022/1039, pokud jde o prodloužení pozastavení určitých celních preferencí, které byly poskytnuty některým zemím zvýhodněným v rámci systému GSP. http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2023/2780/oj

¹³ Prováděcí nařízení Komise 2025/1909 ze dne 24. září 2025, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 978/2012, pokud jde o pozastavení určitých celních preferencí, které byly poskytnuty některým zemím zvýhodněným v rámci systému GSP, na léta 2026–2028.

http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2025/1909/oj

¹⁴ Prováděcí nařízení Komise (EU) 2024/842 ze dne 11. března 2024, kterým se znovu ukládají ochranná opatření týkající se dovozu rýže indica pocházející z Kambodže a

Myanmaru/Barmy http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2024/842/oj.

¹⁵ Prováděcí nařízení Komise 2025/1206 ze dne 19. června 2025 o pozastavení celních preferencí režimu GSP+, pokud jde o dovoz ethanolu pocházejícího z Pákistánu http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2025/1206/oj.

¹⁶ https://policy.trade.ec.europa.eu/news/commission-proposes-new-eu-generalised-scheme-preferences-promote-sustainable-development-low-income-2021-09-22_en

¹⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/2663 ze dne 22. listopadu 2023, kterým se mění nařízení (EU) č. 978/2012 o uplatňování systému všeobecných celních preferencí.

<http://data.europa.eu/eli/reg/2023/2663/oj>

¹⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2026/1395 ze dne 17. června 2026 o uplatňování všeobecného systému celních preferencí a o zrušení nařízení (EU) č. 978/2012,

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2026/1395/oj>.

¹⁹ Mezi těchto pět nových mezinárodních úmluv a dohod patří: Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů (2000); Úmluva o právech osob se zdravotním postižením (2007); Úmluva MOP č. 81 o inspekci práce (1947); Úmluva MOP č. 144 o třístranných konzultacích (1976); Pařížská dohoda o změně klimatu (2015) a Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (2000).

²⁰ Kjótský protokol k Rámcové úmluvě Organizace spojených národů o změně klimatu (1998).

²¹ Zdroj všech statistik: Údaje Eurostatu o nominálním obchodu vycházejí z nejnovějších dostupných ověřených údajů za celý rok, a to k září 2025. Statistiky systému GSP se vztahují pouze na zboží dovezené na trh EU, tj. na zboží propuštěné do volného oběhu v EU. Statistiky systému GSP nezahrnují ostatní dovoz do EU, jako například dovoz, kdy je zboží umístěno do celního režimu aktivního zušlechťovacího styku, nebo kdy je zboží opětovně dovezeno poté, co se nacházelo v celním režimu pasivního zušlechťovacího styku. Obchodní toky označené jako

„důvěrné“ se nezahrnují do údajů o využívání režimu GSP+ ani do běžného obchodu v rámci režimu 1; jsou však zahrnuty v grafech celkového obchodu (režim 4).

https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/ext_go_agg_esms.htm#conf1537195068659.

²² Cookovy ostrovy, Indie, Indonésie, Keňa, Kongo, Mikronésie, Nigérie, Niue, Sýrie, Tádžikistán a Vanuatu.

²³ Bolívie, Filipíny, Kapverdy, Kyrgyzstán, Mongolsko, Pákistán, Šrí Lanka a Uzbekistán.

²⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240701-1>

²⁵ Produkty, které využívají preferencí systému GSP, jsou rozděleny do jednotlivých tříd v souladu s nařízením o systému GSP. Informace o tom, které kódy CN jsou zahrnuty v jednotlivých třídách systému GSP, lze nalézt v příloze V nařízení (EU) č. 978/2012. [EUR-Lex – 02012R0978-20250101 – CS – EUR-Lex](#).

²⁶ Kromě toho uplatňuje EU v mnoha oblastech nulová cla, a to bez ohledu na preference systému GSP. To se samozřejmě vztahuje i na dovoz ze zemí zvýhodněných v rámci systému GSP, což jim umožňuje využívat zacházení podle doložky nejvyšších výhod v souladu s pravidly WTO, čímž se celkový objem jejich bezcelního dovozu do EU a tím i úspory na clech ještě zvyšují.

²⁷ Odvětví, která v letech 2022 až 2023 zaznamenala nejvýraznější pokles míry využívání, byla odvětví kůže a kožených výrobků (S-08a) z 98,8 % na 65,9 %, korku, slámy a proutí (S-09b) z 86,3 % na 62,2 % a textilu (S-11a) z 97,1 % na 83,3 %. Všechna tři odvětví následně v dalším roce (2024) míru využívání zvýšila.

²⁸ Montrealský protokol o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu.

²⁹ Úmluva OSN proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

³⁰ Stockholmská úmluva o perzistentních organických znečišťujících látkách.

³¹ Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

³² Kartagenský protokol o biologické bezpečnosti k Úmluvě o biologické rozmanitosti.

³³ Údaje z roku 2019 jsou zahrnuty jako referenční výchozí hodnota z období před pandemií COVID-19.

³⁴ V roce 2023 byla mezi Kambodžou a Vietnamem schválena rozšířená kumulace pro jízdní kola: Rozhodnutí Komise (EU) 2023/1810 ze dne 19. září 2023 o žádosti o rozšířenou kumulaci mezi Kambodžou a Vietnamem u určitých materiálů nebo součástí používaných při výrobě jízdních kol v souladu s čl. 56 odst. 1 nařízení v přenesené pravomoci (EU) 2015/2446, pokud jde o pravidla původu používaná pro účely systému všeobecných celních preferencí podle nařízení v přenesené pravomoci (EU) 2015/2446. <http://data.europa.eu/eli/dec/2023/1810/oj> Preference režimu EBA byly Kambodži částečně odebrány na základě nařízení v přenesené pravomoci (EU) 2020/550 ze dne 12. února 2020.

³⁵ V únoru 2026 podala bangladéšská vláda OSN oficiální žádost o tříletý odklad vyřazení země z kategorie nejméně rozvinutých zemí.

³⁶ Hospodářská a sociální rada OSN.

³⁷ Svatý Tomáš a Princův ostrov již nepatří mezi nejméně rozvinuté země, nicméně bude i nadále využívat preference režimu EBA, dokud z něj 1. ledna 2029 nevystoupí.

³⁸ Preference udělené Keni na základě nařízení o systému GSP nemají vliv na preference v oblasti přístupu na trh poskytované prostřednictvím jiných nástrojů, jako je například tzv. nařízení o přístupu na trh – nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/1076 ze dne 8. června 2016 o uplatňování režimu, stanoveného v dohodách zakládajících dohody o hospodářském partnerství nebo vedoucích k jejich založení, na produkty pocházející z některých států, které jsou součástí skupiny afrických, karibských a tichomořských států (AKT) (Úř. věst. L 185, 8.7.2016, s. 1). To platí zejména pro řezané květiny.

³⁹ EUROSTAT COMEXT.

⁴⁰ <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/WT/COMTD/LDCW73.pdf&Open=True>

⁴¹ Konference OSN o obchodu a rozvoji.

⁴² UNCTAD, „The Generalized System of Preferences: How much does it matter for developing countries?“ (Všeobecný systém preferencí: jak moc je důležitý pro rozvojové země?), UNCTAD/DITC/TSC/2023/1, 2023, s. vii.

⁴³ Preference režimu EBA byly Kambodži částečně odňaty nařízením Komise v přenesené pravomoci (EU) 2020/550 ze dne 12. února 2020.

⁴⁴ Ve 4. bodě odůvodnění nařízení o systému GSP se uvádí, že společná obchodní politika EU má být v souladu s cíli politiky EU v oblasti rozvojové spolupráce a má tyto cíle konsolidovat. NAŘÍZENÍ (EU) č. 978/2012 ze dne 25. října 2012 o uplatňování systému všeobecných celních preferencí. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R0978>.

⁴⁵ „Pomoc na podporu obchodu“ je iniciativa WTO a OECD z roku 2006, která se statisticky řadí k oficiální rozvojové pomoci (ODA) a zahrnuje následující hlavní kategorie: technická pomoc v oblasti obchodní politiky a předpisů, infrastruktura související s obchodem a budování výrobních kapacit.

⁴⁶ Poslední rok, za který jsou údaje k dispozici.

⁴⁷ https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/global-gateway_cs

⁴⁸ <https://gsphub.eu/>